

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาและวิจัยเรื่อง กฎหมายวิธีพิจารณาศีก่อการร้ายต้นแบบได้กำหนดประเด็นสำคัญที่เป็น กระบวนการวิจัยวิทยาการวิจัย ในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การได้คำตอบในการจัดทำ เป็นกฎหมายต้นแบบตามเป้าหมายแห่งวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้เป็นการ วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary research)

การวิจัยเอกสารเป็นการวิจัยข้อมูลที่เป็นเอกสาร ที่เป็นทั้ง ตำรา หนังสือ รายงานวิจัย บทความ และ กฎหมายเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายและการดำเนินคดีก่อการร้าย โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) กฎหมาย

แยกเป็น

กฎหมายระหว่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายและการดำเนินคดีก่อการร้าย มี 5 ฉบับ คือ

(1) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 (International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination 1979-CERD)

(2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Convention on Civil and Political Right 1966 - ICESCR)

(3) อนุสัญญาว่าด้วยต่อต้านการทรมาน และการปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. 1984 (Convention against Torture and Other Cruel, or Degrading Treatment or Punishment 1984 - CAT)

(4) อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยต่อต้านการก่อการร้าย ค.ศ. 2011 (ASEAN Convention on Counter Terrorism 2011-ACCT)

(5) อนุสัญญาต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention against Transnational Organize Crime 2000 - UNTOC)

กฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายและการดำเนินคดีก่อการร้าย 5 ประเทศ คือ

(1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

- Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT) Act of 2001

- The Federal Rules of Criminal Procedure (FRCrP), United State Code 1988

- Federal Rules of Evidence (F.R.E.)

(2) ประเทศอังกฤษ ประกอบด้วย

- The Terrorism Act 2000, Crime and Security Act 2001

- The Terrorism Act 2006

- Terrorism Prevention and Investigation Measure Act 2011

- Regulation of Investigatory Power Act 2000 (RIPA)

- The Serious Organised and Crime and Police Act 2005

(3) สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (The Code of Criminal Procedure 1958)

(4) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (StPo)

- ประมวลกฎหมายอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Strafgesetzbuch (StGB))

(5) สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

- The Anti - Terrorism Act 2003

- กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1941

- กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1981

กฎหมายไทย

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีก่อการร้าย แยกเป็น

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

- กฎหมายสารบัญญัติ มี 1 ฉบับ คือ ประมวลกฎหมายอาญา
- กฎหมายวิธีสบัญญัติ มี 1 ฉบับ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- กฎหมายพิเศษที่นำมาใช้ป้องกันและปราบปรามผู้ก่อการร้ายที่มีบทบัญญัติ

ทั้งส่วนที่เป็นสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติในฉบับเดียวกัน มี 3 ฉบับ คือ

- (1) พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2547
- (2) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2548
- (3) พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2547

กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่อการจัดทำเป็นกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความคดีเกี่ยวกับความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มี 5 ฉบับ คือ

- (1) พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547
- (2) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535
- (3) พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551
- (4) พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546
- (5) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรม

ข้ามชาติ พ.ศ. 2556

กฎหมายวิธีพิจารณาความเฉพาะในรูปแบบของพระราชบัญญัติ

- (1) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550
- (2) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559
- (3) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559
- (4) พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน

และครอบครัว พ.ศ. 2553

(5) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539

นอกจากนี้การวิจัยเอกสารยังนำข้อมูลจากรายงานวิจัย ตำรา เอกสารรายงานการประชุม สัมมนา วิทยานิพนธ์และบทความ มาใช้ในการวิเคราะห์ด้วย

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การวิจัย ได้กำหนดการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่ศึกษา โดยมีประเด็น สัมภาษณ์ ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับวิธีวิทยาการวิจัยวิธีอื่น ดังนี้

1) ประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก

ประชากรสัมภาษณ์เชิงลึกกำหนดให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย โดยตรงหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 10 คน

- (1) พิพากษาศาลจังหวัดนครราชสีมา
- (2) ผู้พิพากษาศาลจังหวัดปัตตานี
- (3) ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
- (4) อัยการสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการภาค 9
- (5) ข้าราชการทหารยศพันเอกสังกัดกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4

จำนวน 2 คน

(6) ผู้บัญชาการสำนักงานงบประมาณและการเงิน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
อดีตรองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 9

- (7) ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดยะลา
- (8) นักกฎหมายและนักวิชาการ
- (9) ประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

เนื่องจากประชากรสัมภาษณ์กลุ่มนี้เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีก่อการร้ายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในส่วนของกำหนดยุทธศาสตร์ซึ่งรู้และเข้าใจปัญหาในพื้นที่และทราบถึงปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีกับผู้ก่อการร้ายเป็นอย่างดี

2) ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้

- (1) สถานการณ์และสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับคดีก่อการร้ายในปัจจุบัน
- (2) ความคิดเห็นต่อปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบังคับใช้กับคดีก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มี 3 ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม คือ
 - กระบวนการดำเนินคดีขึ้นก่อนการพิจารณา
 - ระหว่างพิจารณาและ
 - หลังการพิจารณา
- (3) ความคิดเห็นกับการมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคดีก่อการร้ายเป็นการเฉพาะ
- (4) องค์ประกอบของโครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีก่อการร้ายต้นแบบที่เพิ่มเติมจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบด้วยมาตรการพิเศษด้านการสืบสวน การสอบสวน การค้น การจับกุมและการควบคุมตัว การพิจารณาคดี และการบังคับโทษ
- (5) ข้อเสนอแนะหรือข้อแนะนำอื่นที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีก่อการร้ายต้นแบบ

1.3 การมีส่วนร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-design)

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายที่จะจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น โครงสร้างของกฎหมายจะต้องมีสาระสำคัญที่เกิดจากการมีส่วนร่วมโดยตรง กับการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งการวิจัย ได้นำเอาแนวคิด (Concept) ของวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบหรือ Participatory Design (PD) หรือ Co-design มาประยุกต์ใช้ในการร่างกฎหมายต้นแบบ เนื่องจากวิธีดังกล่าว เป็นกระบวนการออกแบบที่กำหนดให้มีกลุ่มประชากรผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง (Stakeholders) ในการบังคับ ใช้กฎหมาย มีประสบการณ์ในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ที่สามารถให้คำตอบและความถูกต้องของ บทบัญญัติกฎหมายที่ไม่มีช่องว่างหรือปัญหาของการตีความกฎหมายมาช่วยในการออกแบบกฎหมายซึ่งจะ ทำให้ได้มาซึ่งตัว โครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาศีกก่อการร้ายในจังหวัดภาคใต้ที่การวิจัยนี้มุ่งจัดทำขึ้นเป็นต้นแบบกฎหมาย (Model Law) เพื่อให้เป็นกฎหมายที่สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นได้

การใช้วิธีวิทยาการวิจัยวิธีนี้จึงเป็นวิธีใหม่ที่กำหนดให้กลุ่มประชากรที่มีส่วนได้เสียในการมีส่วนร่วมออกแบบ โครงสร้างกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาศีกก่อการร้าย วิธีวิจัยนี้จึงเป็นกระบวนการวิธีการที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้ช่วยกันคิดหาคำตอบเกี่ยวกับโครงสร้างและ เนื้อหากฎหมายที่ควรจะเป็น ซึ่งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็น ประชากรที่มีส่วนร่วมในการออกแบบนั้น จะทำให้ได้กฎหมายต้นแบบ (Model Law) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม โดยแท้ของผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ออกมานั้นเอง

ในการดำเนินการกำหนดให้ประชากรแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเฉพาะ คือ กลุ่มประชากรที่มีหน้าที่และประสบการณ์เดียวกัน แยกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม จำนวน 4 คน
- กลุ่มนักกฎหมาย จำนวน 4 คน
- กลุ่มนักกฎหมายและนักสิทธิมนุษยชน จำนวน 4 คน
- กลุ่มประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 4 คน

กลุ่มผสม คือ กลุ่มประชากรที่มาจากการนำประชากรกลุ่มเฉพาะทั้ง (1) - (4) มาจัดเป็นกลุ่มใหม่ เป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มผสมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม นักกฎหมาย นักวิชาการและนักสิทธิมนุษยชน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการ แบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา คือ

- ช่วงเช้า เป็นการมีส่วนร่วมออกแบบของกลุ่มประชากรเฉพาะ

- ช่วงบ่าย เป็นกลุ่มประชากรผสมทั้ง 2 กลุ่มประชากรจะใช้ประเด็นการมีส่วนร่วม ออกแบบกฎหมายวิธีพิจารณาคดีก่อการร้าย เพื่อให้ได้กฎหมายที่มาจากความต้องการของแต่ละกลุ่มเฉพาะที่มีประสบการณ์จากการทำงานในลักษณะเดียวกัน ส่วนกลุ่มผสมนั้นจะเป็นการร่วมกันแสดงความต้องการและความคิดเห็นร่วมกันระหว่างประชากรที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน

คำตอบที่ได้มาของแต่ละกลุ่มจะมีการนำเสนอโดยการเลือกผู้แทนกลุ่มแต่ละกลุ่ม นำเสนอผลสรุป ของคำตอบต่อกันในลักษณะของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความต้องการ ให้กฎหมายมีโครงสร้าง ตามที่ต้องการ เพื่อผู้วิจัยจะได้นำคำตอบของแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบต่อไป

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมโดยวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ดังกล่าว จะนำไปสู่การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ร่วมกัน และเมื่อได้คำตอบมาแล้วจะนำคำตอบที่ได้มานั้นจัดทำเป็นร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีก่อการร้าย และนำเอากฎหมายต้นแบบไปสู่การจัดทำวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบต่อไป ซึ่งเมื่อได้คำตอบจากวิธีวิทยาการวิจัยนี้แล้วจะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อให้ได้ตัวกฎหมายต้นแบบที่มีความสมบูรณ์สำหรับการนำไปสู่การรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ต่อไป

2. การรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

เมื่อจัดทำร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีก่อการร้ายเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ร่างกฎหมายดังกล่าวมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย การวิจัยจึงได้กำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) โดยการจัดประชุมเพื่อเสนอร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีก่อการร้ายและรับฟังความเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม

ข้อวิพากษ์จากการรับฟังความคิดเห็นจะเป็นข้อมูลเพิ่มเติมที่นำไปใช้ในการวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อให้ได้ร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีก่อการร้ายที่มีความสมบูรณ์โดยประชากรที่เกี่ยวข้องคือ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีก่อการร้ายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นักกฎหมายและนักวิชาการ ภาคประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และนักพัฒนาชุมชน จำนวน 32 คน

3. การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีก่อการร้าย

วิจัยฉบับนี้มีแนวคิดกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีก่อการร้าย โดยมุ่งเน้นการแก้ปัญหาการดำเนินคดีก่อการร้ายในชั้นก่อนพิจารณา ชั้นพิจารณา และชั้นหลังพิจารณาพิพากษา จึงนำไปสู่การวิเคราะห์หลักการ ทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีก่อการร้าย รวมถึงการวิจัยเพื่อการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาคำตอบในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยจัดทำเป็นร่าง Model กฎหมายวิธีพิจารณาคดีก่อการร้าย ซึ่งมีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย การดำเนินคดีก่อการร้ายในชั้นก่อนพิจารณา ได้แก่ การสืบสวน การสอบสวน การค้น และการจับกุมและควบคุมตัว การดำเนินคดีก่อการร้ายในชั้นพิจารณา ได้แก่ การพิจารณาในระบบไต่สวน และระบบผู้พิพากษาสมทบ และในชั้นหลังพิจารณาพิพากษา ได้แก่ การฝึกอบรมแทนการลงโทษ

จากสาระสำคัญของโครงร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีก่อการร้ายนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลจากเอกสารที่ทบทวนและวิเคราะห์ รวมทั้งการเปรียบเทียบกับกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อให้สามารถจัดทำเป็นร่างกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การจัดทำเป็นประเด็นสำหรับการมีส่วนร่วมออกแบบ- ร่วมออกแบบ (Co-Design) ของกลุ่มประชากรที่ได้กล่าวมาแล้ว และภายหลังเมื่อได้จัดทำ Co-Design แล้ว จึงนำเอาข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมายอีกครั้งหนึ่ง และจัดสัมมนารับฟังความคิดเห็น (Hearing) จนกระทั่งได้เป็นร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีก่อการร้าย